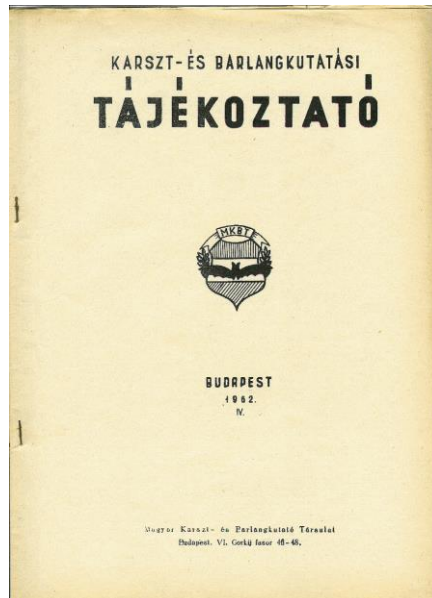

Karszt- és Barlangkutatói TÁJÉKOZTATÓ

1962. 4.

Belső használatra!

Kiadja a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat

Szerkesztő: dr. Dénes György

Felelős kiadó: dr. Hegedűs Gyula

Lektorok: Hazslinszky Tamás és Id. Schönviszky László

A kiadvány sokszorosítását a Nehézipari Misztérium Igazgatási Főosztályának Tájékoztatói Osztálya 1059/19/1961. szám alatt engedélyezte.

Készült: a NIM Házinyomdájában 1000 példányban.

Az elektronikus változatot készítette: Dr. Nyerges Miklós, 2002.

TARTALOM (előrehozva a 60. oldalról)

GONDOLATOK A CSEPPKŐRÖL – DR. PAPP FERENC	(42. OLDAL)
AZ ÚJ ALAPSZABÁLY – TERVEZET KÖZZÉTÉTEL	(43. OLDAL)
A TARKÓI KŐFÜLKE KUTATÁSÁNAK ŐSLÉNYTANI EREDMÉNYEI – DR. JÁNOSY DÉNES	(48. OLDAL)
ÚJABB SZEMPONTOK A CSOBÁNKAI MACSKALYUK-BARLANG EREDETÉNEK KÉRDÉSÉHEZ – DR. LEÉL-ŐSSY SÁNDOR	(51. OLDAL)
JELENTÉS A VESZPRÉMI BARLANGKUTATÓ CSOPORT 1961. ÉVBEN VÉGZETT MUNKÁJÁRÓL. – DR. MARKÓ LÁSZLÓ	(52. OLDAL)
A DOROGI KADIC OTTOKÁR BÁNYÁSZ BARLANGKUTATÓ CSOPORT EREDMÉNYEI – BENEDEK ENDRE	(53. OLDAL)
A MHT. BORSODI CSOPORTJÁNAK KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ SZAKOSZTÁLYA JELENTI – JUHÁSZ ANDRÁS – BORBÉLY SÁNDOR	(54. OLDAL)
A BUDAPESTI LOKOMOTIV BARLANGKUTATÓ CSOPORT JELENTI	(54. OLDAL)
A VÖRÖS METEOR BARLANGKUTATÓK NYÁRI TERVEIBŐL – DR. DÉNES GYÖRGY	(54. OLDAL)
TÁRSULATI ÉLET – DR. LEÉL-ŐSSY SÁNDOR	(55. OLDAL)
AZ 1962. MÁJUS 31-I VÁLASZTMÁNYI ÜLÉSANYAGÁBÓL	(55. OLDAL)
SZABIZOTTSÁGI ÜLÉSEK	(56. OLDAL)
AZ IDEI BARLANGNAP	(56. OLDAL)
SZEMLE	(57. OLDAL)
KÖNYVISMERTETÉS. KOENIGSWALD, G.H.R. VON: TALÁLKOZÁS AZ ŐSEMBERREL – SCHÖNVISZKY LÁSZLÓ	(57. OLDAL)
KÜLFÖLDI HÍREK – LAPSZEMLE – ID. SCHÖNVISZKY LÁSZLÓ	(58. OLDAL)
TERMÉSZETES VÍZGŐZ FELTÁRÁS A BEREMENDI KŐBÁNYÁBAN	(58. OLDAL)
ÚJ ADAT AZ AGGTELEKI BARADLA-BARLANG ELSŐ TÉRKÉPEZÉSÉRŐL – DR. BENEFFY LÁSZLÓ	(59. OLDAL)

GONDOLATOK A CSEPPKŐRÖL

Mi a cseppkő? Időmutató és egyben példa. Óra, ahol a tűnő pillanat perc és az óra mellett századok, évezredek mind hozzájárulnak anyaggal az idő múlásának Jelzéséhez. De a cseppkő nemcsak időt mutat, hanem rögzít is és tanúként helyben áll, híven és mereven.. Szerkezetét a természet hajtja. A siető emberek legtöbbször nem szerez tudomást róla; vannak ugyan akik bámulják nézik, az emberek egy része észre is veszi: meglátja és kevesen tűnődve szemlélik: cseppkő ! Te már voltál mikor szüleink születtek, mikor az ő messze elődeik; az életbe léptek, mikor talán ember se járt a Földön; cseppkő - Te akkor is voltál ! Elnyomatásaink idején bátorított, szilárdan jelezte: „bízatok! mert, ami létrehozott sötétben föld alatt csodaszép alakban parányi volt: vízcsepp és benne a alig mérhető anyag. A sok-sok élet áldozat olyan, mint a cseppkő és a vízcsepp.”

A cseppkő ha fényt kap utána világít minél idősebb, annál tovább. Üzenet ez a múltból: a természetben eligazodni, szépségeit felismerni tudni kell! Járjatok sokat a szabadban, keressétek ott szüntelen a szépet és a képződésnek okait-titkait kutatva vonjatok hidakat hasonlóságot a valóság és magatok között.

A cseppkő küzdelmes vízcseppek könnyek szobra. A napfényben fürdött víz csepp, ahogy átvergődött a talaj morzsáin, a sziklák részébe zárva, az anyag börtönében bilincsekbe rakva mégis megtisztul a sártól és elzárva napsugártól alaktalan anyagából pazar szép pici kristályokká válva – remek példa! Küzdelmek árán lesz az anyagból kristály! – gyerekből, kamaszból, alaktalan emberből: ember, hős ember, igézően szép küzdő dolgozó ember-jellem.

Dr. Papp Ferenc

- 43 -

AZ ÚJ ALAPSZABÁLY-TERVEZET KÖZZÉTÉTELE.

Az alábbiakban közöljük Társulatunk új alapszabályának tervezetét, melyet a beérkezett javaslatok alapján az e célra kiküldött bizottság előterjesztése nyomán a vezetőség bocsát az itt következő fogalmazásban hozzászólásra tagságunk elé azzal a kéréssel, hogy akinek észrevétele van, az szíveskedjék azt 1962. szeptember hó 10-ig Társulatunk címére megküldeni, hogy a vezetőség a tervezetet a beérkezett javaslatokkal együtt terjeszthesse megvitatásra a választmány elé.

TERVEZET

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat ALAPSZABÁLYA

I. Fejezet

Általános rendelkezések

A Társulat neve: Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat. Székhelye: Budapest.

Pecsétje: Körpecsét a Társulat nevével, középen keresztben: Budapest 1910-1958.

- 1.) A Társulat célkitűzése: A barlangok és karsztjelenségek tudományos kutatása, feltárása és ismertetése ezen keresztül a népgazdaság érdekeinek szolgálata.
- 2.) A Társulat tevékenysége három részre tagozódik:
 - a) a kutatómunka: a barlangok feltárása, bejárása és vizsgálata, a karsztvidékek karsztjelenségeinek felderítése és vizsgálata, s mindezekről tudományos. értékű adatok gyűjtése;
 - b) az értékelő és népszerűsítő munka: a begyűjtött adatok feldolgozása, és az elért eredményeknek előadásokon, kiadványokban való közlése, a Társulat múzeumában és kiállításokon való bemutatása;
 - c) a társadalmi szervező munka: a Társulatba tömörült kutatók munkára való szervezése, a munkához szükséges anyagi és szakmai feltételeknek biztosítása, a barlangok iránt érdeklődőknek a barlangkutatásba való bevezetése, a bel- és külföldi szakkörökkel való kapcsolatok kiépítése, a különféle előadások megszervezése és kiadványok megjelentetése.
- 3.) A Társulat anyagi alapját a beszedett tagdíjak, előadások, tanfolyamok, rendezvények bevétele, valamint különböző szervek támogatása képezik.
- 4.) Az alapszabályban nem rögzített kérdéseket az ügyrend szabályozza. Az ügyrendet Vezetőség állítja össze munkájának viteléhez és ezt a Választmány hagyja jóvá.
- 5.) A tisztségviselők megválasztási időtartama 3 év.
- 6.) A Társulatnak lehetnek ideiglenes és állandó alkalmazottai. Az állandó alkalmazottak járandóságát a közgyűlés által elfogadott költségvetésből kell fedezni. Alkalmazásukról és munkaviszonyuk megszüntetéséről a főtitkár javaslata alapján a választmány dönt.

II. fejezet

A tagságra vonatkozó rendelkezések.

- 7.) A Társulat tagjai természetes és jogi személyek. A természetes személy lehet ifjúsági tag, levelező tag, rendes tag, tiszteleti tag. A Társulat tagjait igazolvánnyal látja el.

- a.) A Társulat ifjúsági tagja lehet minden 14. életévét betöltött magyar állampolgár, ha a Társulat célkitűzéseit magáévá teszi; a Társulat valamely munkaszervezetéhez tartozik (kutató csoport). vagy szakkör), s akit e szervezet vezetőjének ajánlásával és szülői beleegyezéssel ellátott írásbeli kérelme alapján a választmány felvesz.

b) A Társulat rendes tagja lehet minden 18. életévét betöltött magyar állampolgár aki magáévá teszi a Társulat célkitűzéseit és akit két társulati tag ajánlásával ellátott írásbeli kérelme alapján a választmány felvesz.

c) A Társulat levelező tagja lehet olyan érdemes külföldi személy aki a Társulattal szoros kapcsolatot tart és, akit a közgyűlés a választmány javaslata alapján levelező taggá választott

d) A Társulat tiszteleti tagja lehet olyan kiváló bel- vagy külföldi személy, aki a karszt- és barlangtudományok művelése terén kimagasló eredményt ért el, vagy a Társulat munkáját saját munkaterületén tartósan és nagymértékben elősegítette, s akit a Társulat közgyűlése a választmány javaslata alapján tiszteleti taggá választott.

e) A Társulat jogi tagja lehet minden olyan intézmény, vállalat, egyéb jogi személy, amely a Társulat munkáját elősegíteni akarja; a felelős vezetőjének írásbeli jelentkezése alapján a Társulat választmánya, felvesz.

8.) Az ifjúsági rendes és jogi tagság a felvételi kérelem elfogadásával kezdődik. Megszűnik: törlés, kizárás, kilépés, halál, vagy a jogi személy megszűnése esetén.

a) A kilépést a titkárság írásbeli nyilatkozat alapján a választmánynak jóváhagyás végett bejelenti.

b) Törölhető a választmány jóváhagyásával az a tag, aki legalább egy évi tagdíjhátralékban van és hátralékát felszólításra sem rendezi.

c) Kizárható az a tag, aki a Társulat érdekeit veszélyezteti, vagy törvénybe ütköző magatartást tanúsít. A kizárást a fegyelmi bizottság javaslata alapján a választmány határozhatja el. A kizárási határozat ellen a határozat kézhezvételétől számított két héten belül fellebbezni lehet a titkárság útján a közgyűléshez, de a kézbesített fegyelmi határozat a közgyűlés döntéséig érvényben marad. Kizárt tag újbóli felvétele a közgyűlés hatáskörébe tartozik.

9.) A Társulat tagjainak jogai

a.) A Társulat ifjúsági tagjai tanácskozási joggal részt vehetnek a közgyűlésen. Megválaszthatók az ifjúság részére fenntartott tisztségekre, igény bevehetik a Társulat tagjainak biztosított szolgáltatásokat, használhatják a Társulat könyv- és szertárát, valamint gyűjteményeit, kutató csoportjuk vezetőjének javaslatára.

b) A Társulat rendes tagjai szavazati joggal részt vehetnek a közgyűlésen. Indítványokat tehetnek, választási joguk van és megválaszthatók a Társulat bármely tisztségére. Új tagokat ajánlhatnak. Igénybe vehetik a Társulat által a tagoknak biztosított szolgáltatásokat, használhatják a Társulat könyv- és szertárát, valamint gyűjteményeit.

c) A Társulat levelező tagjai díjmentesen megkapják a Társulat kiadványait.

d) A Társulat belföldi tiszteleti tagjai szavazati joggal részt vehetnek a közgyűlésen. Igény bevehetik a Társulat által a tagoknak biztosított szolgáltatásokat, használhatják a könyv- és szertárát, valamint a gyűjteményeket. Díjmentesen megkapják a Társulat kiadványait. Hivatalból

tagjai a Tanácsadó Testületnek. A Társulat külföldi tiszteleti tagjai díjmentesen megkapják a Társulat kiadványait.

e) A Társulat jogi tagjainak jogai: Képviselőjük választási és szavazati joggal részt vehet a közgyűlésen. Igénybe vehetik a Társulat által a tagoknak biztosított szolgáltatásokat, s felkérhetik a Társulatot, számukra fontos a Társulat célkitűzései körébe tartozó munka elvégzésére.

10) A Társulat tagjainak kötelességei:

Tevékenyen részt venni a Társulat munkájában, megtartani az alapszabályokat, óvni a Társulat vagyonát, fejleszteni a szakmai képzettségüket és fizetni a társulati tagdíjat. A levelező és tiszteleti tagok tagdíjat nem fizetnek. A társulati tagdíj összegét a választmány javaslata alapján a közgyűlés szabja meg.

- 45 -

III. fejezet.

A Társulat felépítése és működése.

11) A Társulat szervezete:

1.) Vezető szervek

a) közgyűlés

b) választmány

c) vezetőség

2.) Egyéb szervek

a) tanácsadó testület

b) számvizsgáló bizottság

c) fegyelmi bizottság

d) munkaszervezetek

e) szakmai szervezetek

f) célbizottságok

12) A közgyűlés, a Társulat legfelsőbb szerve.

a) Hatáskörébe tartozik az intézkedés joga legfelső fokon a Társulat minden ügyében. Kizárólagos hatáskörébe tartozik:

1) az alapszabályok módosítása.

2) a tisztségviselők megválasztása és részükre a felmentés megadása,

3) a költségvetés jóváhagyása és a zárszámadás elfogadása,

4) a kizárt tag esetleges felvétele,

5) esetleges fúzió, vagy a Társulat megszűnésének kimondása esetén a vagyon hova fordításával kapcsolatos javaslattétel,

b) A Társulat tarthat rendes és rendkívüli közgyűlést. Összehívása a tárgysorozat közlésével az elnök kötelessége s közgyűlés időpontját két héttel megelőzően.

I. A közgyűlés rendes ülését évente egyszer tartja.

II. Rendkívüli közgyűlést kell összehívni

1) a rendes tagok egyharmadának írásbeli kérelmére

2) ha a választmány kétharmados többséggel kéri

3) ha a számvizsgáló bizottság kéri

4) ha az elnök vagy a vezetőség többsége valamely kérdésben szükségesnek látja a közgyűlés döntését.

c) A közgyűlés akkor határozatképes, ha a szavazati joggal rendelkező tagságnak legalább fele jelen van. Határozatképtelenség esetén a közgyűlést ugyanazon tárgysorozattal 15 napon belül újra össze kell hívni, amikor a jelenlévők számára való tekintet nélkül határozatképes.

d) A közgyűlés általában egyszerű szótöbbséggel (54%-ot meghaladó) dönt. Választásnál, személyi kérdésekben a szavazás titkos. Alapszabály módosítás, más közösséggel történő egyesülés, a Társulat megszűnése és ez esetben a vagyon hovaforodítása tárgyában a közgyűlésen jelenlévő rendes tagok kétharmadának szavazata szükséges.

Amennyiben a közgyűlésen felvetett kérdés, vagy indítvány előzetes vizsgálatra szorul (adatgyűjtés, jogi tanács stb.) 8 nappal a közgyűlés előtt írásban kell a vezetőségnek betérjeszteni.

f) A szavazatszedő bizottság a közgyűlés különleges szerve. Feladata a közgyűlésen a szavazások és választások technikai lebonyolítása.

- 46 -

13) A választmány két rendes közgyűlés között eltelő időben a Társulat felsőbb irányító szerve. Egy közgyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozó ügyek kivételével minden társulati ügy intézésében döntési joga van. Határozatai ellen a közgyűléshez lehet fellebbezni. A fellebbezésnek halasztó hatálya nincs. A választmány a közgyűlésnek felelős.

13) a) Hatáskörébe tartozik:

a) az ifjúsági, rendes és jogi tagok felvétele

b) levelező és tiszteleti tagok ajánlása a közgyűlésnek

c) tagok kizárása előzetes fegyelmi eljárás alapján

d) munkaszervezetek elismerése

e) szakmai szervezetek létrehozása

f) ügyrend elfogadása, ill. módosítása

13) b) A választmány tagjai:

– 10 választott választmányi rendes tag

– a vezetőség tagjai,

– azon csoportok képviselői, amelyek legalább 10 taggal rendelkeznek, elfogadott munkaterv alapján működnek és munkájukról rendszeresen jelentést

adnak (ha csoport vezetője a választmánynak egyéb, funkciója révén tagja, ekkor csoportját külön kiküldöttel képviseltetheti).

– a szakbizottságok vezetői.

13) c) A közgyűlés 5 választmányi póttagot is. választ, akik a választáson elnyert szavazatarányuk sorrendjében az esetleg kieső választott választmányi tagok helyére lépnek.

13) d) A választmány üléseit legalább 1/4 évenként tartja. A vezetőség két tagjának, vagy

a választmány tagjai egyharmadának írásbeli kérelmére az elnök a választmányi ülést 15 napon belül összehívja.

13) e) A választmány határozatait általában egyszerű szótöbbséggel, nyílt szavazással hozza. Személyi ügyekben a választmány titkos szavazással dönt. Kizárás esetében, kétharmados szótöbbség szükséges.

13) f) A jelölő bizottság a választmány különleges szerve. Feladata új tisztségviselők jelölése a közgyűlés számára. 7 tagját a választmány titkos szavazással jelöli ki, az elnök megjelölésével.

14) A vezetőség a Társulat életének irányító szerve. Tagjai: az elnök két társelnök és a főhatóság által delegált személy a harmadik társelnök minőségében a 6 szakosztály elnöke, főtitkár, három titkár

Feladata a társulati ügyek intézése. Vezetőségi ülések összehívásáról szükséghez mérten az elnök gondoskodik.

a) Az elnök a társulati munka legfőbb irányítója és vezetője. Ellenőrzi és irányítja a vezetőség tagjainak és a többi tisztségviselőnek a munkáját. Összehívja a közgyűlést, a választmányt és vezetőségi üléseket, s elnököl azokon. Felelősséggel irányítja a Társulat anyagi ügyeit. Kiadmányozási és utalványozási joga van.

b) A társelnökök az elnök közvetlen tanácsadói. Esetről esetre az elnöke huzamosabb időre a választmány megbízásából helyettesíthetik az elnököt.

c) A titkárság tagjai a főtitkár és a három titkár. A Társulat ügyintéző szerve. Feladata az irányító szervek határozatainak végrehajtása.

d) A főtitkár irányítja és összefogja a titkárok munkáját és felel a Társulat ügyvitelért. Munkáját az elnök irányítása mellett végzi, a választmány és a vezetőség határozatainak megfelelően. Munkájáról esetről-esetre az elnöknek és a választmánynak beszámol. Helyettesítésére esetenként az elnök vezetőség egyik tagját jelöli ki. Huzamosabb helyettesítéséről az elnök előterjesztésére a választmány gondoskodik. Kiadmányozási és utalványozási joga van.

A gazdasági titkár kezeli a társulat vagyionát, gondoskodik a tagdíjak beszedéséről, felelős a tagdíjnyilvántartás vezetéséért, kidolgozza a vezetőséggel egyetértve a Társulat költségvetési tervét, és azt a közgyűlés elé terjeszti, Az elnökkel, vagy a főtitkárral

közösen utalványoz a költségvetés terhére. Felelős a pénzügyi szabályszerűség és költségvetési helyességért, a Társulat pénzügyi és egyéb gazdasági könyveinek napra kész állapotban való vezetéséért. Felelős az elszámolási, számla és általában bizonylati fegyelem betartásáért. Irányítja és ellenőrzi a társulati vagyont kezelő személyek munkáját. Ellenőrzi a csoportok azon elszámolásait amelyek társulati anyagi eszközök felhasználásáról szólnak. Felelős a leltárért és a társulati vagyontárgyak karbantartásáért. A Társulat gazdasági ügyeiről és vagyoni állapotáról a vezetőségnek jelentést tesz.

A szervező titkár elsősorban a munkacsoportokkal kapcsolatos ügyekkel foglalkozik. Számon tartja és összehangolja a csoportok munkatervét és általában a csoportok munkáját.

A szaktitkár elsősorban a szakmai szervezetek ügyeivel foglalkozik. Számon tartja, összehangolja munkájukat. Felügyel a könyvtárra és a gyűjteményekre.

15) A tanácsadó testület: a karszt és barlang tudományok, valamint a kapcsolatos műszaki kérdések legkiválóbb szakembereit foglalja magában. Elnökét és tagjait a közgyűlés kéri fel erre a tisztségre, hogy tanácsaikkal a Társulat eredményes működését és a vezetőség munkáját elősegítsék.

16) A számvizsgáló bizottság: három tagból áll. A közgyűlés választja a Társulat vagyonkezelésnek felülvizsgálatára. Tagjai sem a választmánynak tagjai nem lehetnek, sem más tisztséget be nem tölthetnek. A számvizsgáló bizottság tagjai a vagyonkezelést legalább félévenként megvizsgálják a számadási év lezárásával pedig az évi zárszámadást és a pénzkezelésre vonatkozó okmányokat, könyveket és egyéb iratokat tartoznak részletesen megvizsgálni és a vizsgálati eredményekről a választmánynak és a közgyűlésnek jelentést tenni. Amennyiben szabálytalanságot észlelnek, ezt a választmánynak, súlyosabb esetben a rendkívüli közgyűlésnek bejelenteni kötelesek.

17) A fegyelmi bizottság három választott tagból áll akiket a közgyűlés választ. Összeférhetetlenség esetén a választmány a fegyelmi bizottság összetételét a szükséghez képest módosíthatja. Az összeférhetetlenség tényét a választmány állapítja meg. Tagjai közül egyik a Társulat jogtanácsosa. Feladata az elnök és a választmány által meghatározott ügyekben a fegyelmi szabályzat szerint a fegyelmi vizsgálatot lefolytatni, majd a vizsgálat eredményéről a választmánynak írásbeli jelentést tenni. A jelentés a kiszabandó fegyelmi büntetésre vonatkozó javaslatot is magában foglalja. A jelentést a bizottság minden tagjának alá kell írni. Véleménykülönbség esetén záradékolás szükséges. A fegyelmi szabályzat az alapszabály függelékét képezi.

18) A munkaszervezetek valamely társadalmi szerv intézmény, vállalat patronálása és anyagi támogatás segítségével barlangkutató munkára vagy barlangjárásra és a barlangkutató elősegítésére egyesülnek.

Alapformái a szakkörök és kutatócsoportok.

a) A szakkör legalább tíz társulati taggal, ezek közül legalább három rendes taggal rendelkező szervezet. Általában barlangjárásra és tagjainak a barlangkutatásba való bevezetésére alakul.

b) A kutatócsoport barlangkutatás céljára alakult legalább tíz rendes taggal rendelkező szervezet mely elfogadott munkatervek alapján működik és munkájáról rendszeresen jelentést ad. Képviselője a Társulat választmányának tagja. A szavazati jogot a választmány alakuló ülésén az elmúlt évi beszámoló alapján a Titkárság előterjesztésére a választmány adja meg.

c) A szakkör vagy kutató csoport megalakulásáról és tagjainak a Társulatba való belépéséről az anyaszervezet jóváhagyásával – írásban értesíti a Társulatot és elismerését kéri. Ezen kérelem alapján a választmány legközelebbi ülésén, ha a szakmai vezetést (esetleg kijelölt felelős patrónussal) kielégítőnek látja a Társulat szervezetei közé felveszi a kérelmező szakkört vagy kutatócsoportot.

d) A szakkör vagy kutatócsoport munkájáról legalább év végén egyszer jelentést köteles küldeni.

Ha év végi jelentését felszólításra sem küldi be, „nem működő csoport”-ként kell nyilvántartani legfeljebb három évig. Ezen idő után megszűntnek tekintendő. A szakkör vagy kutatócsoport megszűnhetik még feloszlással vagy feloszlattal is. A feloszlattal alapos indok alapján a vezetőség javaslatára a választmány határozhatja el. A feloszlató határozat ellen a közgyűléshez lehet fellebbezni. A fellebbezésnek halasztó hatálya nincs

19) A szakmai szervezetek a Társulat tagjaiból a szakmai munka tökéletesítésére és szervezésére alakuló állandó, vagy időszakos közösségek.

Alapformáik: a szakosztályok, melyeken belül szakbizottságok működnek.

a) A szakosztályok a tudományos munka hatékonyságának emelésére a szakmai munka koordinálására a rokon szakterületek gyakorlati művelőiből alakult szervezetek. A társulat hat szakosztályt alakít.

1) Dokumentációs szakosztályt,

2) Élettani szakosztályt,

3) Földrajzi szakosztályt,

4) Földtani szakosztályt,

5) Műszaki szakosztályt,

6) Történelmi szakosztályt,

A szakosztályok tagjai lehetnek a szakosztály feladataival foglalkozni kívánó társulati tagok.

Az egyes szakosztályok vezetésére a közgyűlés a többi tisztségviselővel együtt egy-egy elnököt választ, akik a Társulat vezetőségének tagjai. Az ügyek

intézésére, az elnök helyettesítésére a szakosztály tagjai előadót választanak. A szakosztályok munkájukról évente a közgyűlés előtt legalább 30 nappal jelentést nyújtanak be a titkársághoz.

b) A szakbizottságok a szakosztályokon belül a karszt- és barlangtudomány valamely területének művelésére alakult állandó közösségek szakbizottság alakítását az illetékes szakosztály elnökének javaslatára a választmány határozhatja el. A működő szakbizottságok vezetői a választmány tagjai. A szavazati jogot a választmány alakuló ülésén az elmúlt évi beszámolók alapján a titkárság előterjesztésére a választmány adja meg.

20) A célbizottságok a választmány által meghatározott célra alakított szervek. Vezetőjüket a választmány választja Munkájukról a választmány részére adnak jelentést. Az állandó feladattal működő célbizottságok vezetői a választmány tagjai.

A TARKŐI KŐFÜLKE KUTATÁSÁNAK ŐSLÉNYTANI EREDMÉNYEI

Dr. Jánossy Dénes

A Bükk-fennsík déli peremén, a Tarkő-hegy csúcsa alatt kb. 850 m tszf. magasságban fekszik egy nagyobb méretű sziklaeresz, a Tarkői-kőfülke.

Az eredetileg kb. 20 m széles és csupán 4-5 m mély üreg a turisták és vadászok körében régen ismeretes volt, de a tudomány számára csak azáltal vált jelentőssé, hogy Mottl Mária 1939-ben, majd Kadic Ottokár 1942-ben szakszerű ásatásokat végzett benne. Az általuk kitermelt őslénytani leletanyag érdekesnek mutatkozott, de nem tért el lényegesen sok más hazai barlang kitöltésétől.

A kőfülke kutatásában a fordulópontot az 1958–59-es tél jelentette. 1958. év őszén egri amatőr barlangkutatók a kb. 300 m-rel mélyebben fekvő Imó-forrás egykori kitörési helye után kutatva és a fülke látszólag tömör hátsó falát vizsgálva megállapították, hogy mögötte üreg van, mely élénkvörös színű agyagot tartalmaz. Minthogy a vörösayagban nagyméretű csontokat fedeztek fel, kapcsolatba léptek a Természettudományi Múzeum Őslénytárával, illetve a szerzővel. 1960 és 1961 nyarán aztán az amatőr barlangkutatók és a szakemberek rendkívül gyümölcsöző és példamutató együttműködésének színhelye volt a lelőhely. Ennek az együttműködésnek köszönhetőek azok az kimagasló tudományos eredmények, melyekről az alábbiakban szándékszom röviden beszámolni.

Az említett két évben az egri Állami Dobó István gimnázium KISz-szervezetén keresztül 30-40 természettudományok iránt érdeklődő diákból álló kutató-tábort

szerveztünk. A táborok vezetői – Lengyel Gábor igazgatóhelyettes, Estók Bertalan, Horváth Sándor, Somlai György

- 49 -

és Hajas András tanár voltak. Ezenkívül részt vettek Topál György muzeológus a Természettudományi Múzeum részéről, Szőke Mátyás régészhallgató és Pap László szilvásváradai bányamester a családjával. A munka mindvégig szakmai irányításom alatt állott.

Mielőtt az őslénytani eredményekkel közelebbről foglalkoznánk, nem árt ha néhány tényrt rögzítünk a barlangok kitöltés anyagával kapcsolatban. Az elmúlt 50–100 ezer év történetét, szárazföldi állatvilágának változásait a legjobban a kisebb karsztüregekben, barlangokban lerakódott, erősen mésztartalmú agyagrétegekből olvashatjuk le. A magas mésztartalom ugyanis biztosítja azoknak az állati csontoknak a fenn maradását, melyek bekerültek valamilyen módon a barlangba. Ugyanezek a csontok például az erdő avarjában humuszában néhány év alatt elporladtak volna. A barlangok, kőfülkék kialakulásuk után a bennük lerakódott agyagokban némely helyen rétegről, rétegre megóvják a csontokat és ha ezeket elővigyázattal sorjában kiássuk, a rétegsor maradványaiból éppen úgy megállapíthatjuk a múlt változásait, mintha egy nagy könyv lapjairól olvasnók. Csontok természetesen nemcsak barlangokban, hanem "fedetlen" lelőhelyeken is fennmaradnak. A barlangoknak azonban rendkívüli előnyük van az utóbbiakkal szemben. Az ilyen üregekben ugyanis baglyok gyakran töltik nappali pihenőjüket és ott emésztésük folyamán kiöklendezik a táplálékukban szereplő apró állatok (békák, gyíkok, madarak, emlősök stb.) emészthetetlen részeit, csontjait, másrészt denevérek ezekben elpusztulnak és csontmaradványaik szintén fennmaradnak. Az apró állatok csontjain pedig az évezredek változások nyomai általában jobban megállapíthatók, mint nagyobb állatoknál.

De térjünk vissza a Tarkői-kőfülkére, illetve azon belül azokra a karsztjelenségekre, melyek az ősmaradványokat olyan jól megőrizték számunkra. Már az egi barlangkutatók felfigyeltek arra, hogy ilyen kis üregre nem jellemző, szokatlanul erős másodlagos mészkéregképződés ment végbe. Nagyobb üreg jelenlétére következtettek a karvastagságúnál erőteljesebb cseppkövekből és némely helyen félméternél is vastagabb kalcit kéregből. Mindenesetre ez a kalcitkéreg fedte be és zárta le, mintegy „konzervdobozként” azokat a leleteket, melyekről a továbbiakban szó lesz.

Az előtérben a tulajdonképpeni kőfülkében a humusz alatt már Kadic és Mottl barnássárga agyagot talált. melyben, egyedülálló jelenségként – hatalmas, gyermekfej – nagyságot is elérő mészkőkavicsok helyezkednek el. Ebben a

barlangokban szokványos felsőjégkori állatvilág csontjait megtalálták még annakidején sok barnamedve, barlangi medve, barlangi oroszlán bölény, kőszáli kecske stb. maradványát. A kőfülkén kívül részben egy kis agyaglencse formájában az utolsó jégkor végéről származó üledéket fedeztünk fel, mely havasi pockot, hófajdot, sarki rókát szolgáltatott.

Végül – mint már említettem, – a kőfülke látszólagosan tömör hátsó fala mögött helyezkedett el az üreg, ill. hasadék mely a vörös agyagot tartalmazta. Ebben az üregben eddig 2 m mélységig hatoltunk le. Az innen kikerült leletanyagról a továbbiakban kissé részletesebben beszámolok.

Végső soron úgy képzelhetjük el ezek alapján az üregek keletkezését, hogy talán az alsó jégkorban vagy még régebben kialakult a hátsó hasadék, mely a középső jégkor után kalcit kéreggel lezáródott. Ezekután maródhatott csak ki a kőfülke elülső része.

Mindezt egybevetve megállapíthatjuk, hogy a Tarkói kőfülke a különleges karsztjelenségek révén a középső jégkortól a felső jégkor végéig hazánk akkori állatvilágának legteljesebb fejlődési sorát őrizte meg. Az állatvilág maradványait azonban – főleg az apró gerinceseket – melyek alapján az egykori élővilágot megismertük és melyekből a fenti következtetést levontuk, – nem könnyű megtalálni. Mikor az egri barlangkutatók az első medvecsontokat felfedezték még nem is gondoltak és nem is gondolhattak arra, hogy mennyi apró állati maradvány rejtőzik a vörös agyagban, Hogy ezeket megtaláljuk a világszerte szakkörökben elterjedt szitálási módszerhez folyamodtunk. A szitálási módok közül a finomlukú, 1 mm-es szitaszöveten át való mosás jelenleg a legtökéletesebb. Ezért az anyagot a 2 km-nyire fekvő legközelebbi forráshoz számmal szállítottuk, majd ott átmostuk és kiszárítva átválogattuk. Ennek a rendkívüli fáradtságos és hosszadalmas munkának – melyet az egri diákok nagy szorgalommal végeztek – meg is volt a megfelelő tudományos eredménye. Míg a régi gyűjtési módszerrel legfeljebb 15–20 nagyobb állat maradványát találták volna, addig mi kereken 80 faj csontját fedeztük fel ilyen módon az üledékben. Hogy ez a szám milyen magas, lemérhetjük azon, hogy a 80 faj közül 60 az emlősöktől származik, s jelenleg a Bükkben csak kb. 40 emlősfaj él.

Úgy gondolom nem lenne helyénvaló a felfedezett állatfajok nevét felsorolni, annál kevésbé, mert a többségüket csak latinul tudjuk megjelölni, magyar nevük nincsen. Inkább kíséreljünk

meg egy életképet festeni arról, hogy milyen is lehetett a Bükk-hegység élővilága a középső jégkorban (másképpen mindel-rissz-interglaciálisban)

mintegy 400 000 évvel ezelőtt abban az időben amikor a hasadék vörös agyaga lerakódott.

A Bükkben a bükkfának nyoma sem lehetett. A hegység peremén déli növények, ostorfák (*Celtis*) éltek, melyek felhúzódtak a hegyoldalakra. Az erdőkben a tölgy, szil, hárs uralkodtak, a fennsíkon szórványosan fenyők fordultak elő, de ezek között a déli származású diófák is jól érezték magukat. Mindezeket igazolja az a virágpor, mely a vörösayagban évezredek hosszú során át fennmaradt.

A hatalmas erdők hajlékot adtak nagy termetű medvéknek, a barlangi medve elődeinek, párducoknak, farkasoknak, vadmacskáknak. A tisztásokon erőteljes, a mai szibériaiakhoz hasonló őzek, szarvasok, bölények, itt-ott a mai muflonoknál másfélszer nagyobb vadjuhok legelésztek. A napos köveken gyakorta sütkéreztek a smaragdzöld gyíkok.

Sziklafalnak kellett lennie már akkor is, mert jellegzetes sziklai madarak, a déli sarlósfecske és havasi csóka leletei is előkerültek.

A kisebb emlősök, cickányok, egerek, pockok különösen jól mutatják az időszak átmeneti jellegét. A ma már kihalt, déli jellegű pockok közé itt-ott már szibériai pockok vegyültek, mintegy előre jelezve a bekövetkező nagy eljegesedést.

De éjszaka is mozgalmas volt a Tarkó környéke. Denevér-szakemberünk, Topál György megállapítása szerint 18–20 féle denevér élt az akkori, környéken köztük két mai keletázsiai faj. Az öreg fákon a macskabagolytól erőtejeőbb bagolyfaj huhogott és gyűjtötte az utókor szakemberei számára az egereket – pockokat.

Ez az érdekes állatvilág – mint említettem – a középső jégkorban élt, egy eddig Európa szerte teljesen ismeretlen időszakban. A kutatások legfőbb tudományos jelentősége éppen az eddig ismeretlen időszak állatvilágának megismerésében rejlik.

De hogyan állapítjuk meg az állati maradványok alapján, hogy éppen erről az időszakról van szó?

Erre a kérdésre többek-közt egy-egy olyan apró állatfaj csontjai válaszolhatnak, melyek faj fejlődési üteme gyorsabb a többinél. Ilyenek például a jégkorszak folyamán az úgynevezett nyúlfarkú pockok, vagy pocoklemmingek, melyek utódai Közép-Ázsiában ma is élnek. Szerencsére a több ezer tarkói apró csont között sikerült néhány ilyen kis fogat találni és a „nyúlfarkú pockok” (a latin-görög *Lagurus* név után) eddig ismeretlen új alakját felfedezni. Ez a néhány fogacska azonban önmagában még nem lenne elegendő bizonyíték a leletek korára vonatkozólag. Azonban más, tömegesen előforduló apró állatfajok is

(cickányok, hörcsögök) átlagméretükben határozottan eltérnek az eddig ismertektől és néhány ma főleg Kelet-Ázsiában található állatfaj, többek közt a mi házi egerünk őse is, mely egész Európában a jégkori üledékekből eddig ismeretlen volt, itt megjelenik. De az egész, itt ismertetett állatvilág nem illik bele az eddigi jégkori leletek együttesébe. Itt a tudomány számra csaknem minden lelet újdonság.

A tarkői kutatások rendkívüli őslénytani eredményei azonban nemcsak a hazai tudományos körök előtt váltak ismertekké, hanem túlhaladtak máris határainkon. Az 1961. v-ben, Varsóban üléselő Nemzetközi Negyedkorkutató (INQUA) Kongresszuson már szerepeltek 41 nemzet 500 kutatója előtt és nagy érdeklődést váltottak ki.

A kutatásokat ez évben még tovább folytatjuk.

Az itt vázoltak alapján láthatjuk, milyen nagy tudományos jelentősége lehet a barlangokban talált ősmaradványoknak. És ennek felelősségérzetét kell ébresztenie mindazokban akik barlangok üledékeiben ősmaradványokat találnak. Ha a leleteket megfelelő helyre juttatják hazánk kultúrkincseivé teszik azokat. Egyre jobban be tudunk hatolni ezek révén a múltba és egyre teljesebb képet kapunk annak élővilágáról – éghajlatáról. Ellenkező esetben a leletek mint értéktelen lomok elvesznek mindenki számára.

- 51 -

ÚJABB SZEMPONTOK A CSOBÁNKAI MACSKALYUK-BARLANG EREDETÉNEK KÉRDÉSÉHEZ

Dr. Leél-Őssy Sándor

A Pilis-hegység egyik legérdekesebb és szakkörökben, valamint a turisták előtt egyaránt jól ismert karsztjelensége a csobánkai Macskalyuk-barlang. A Macskalyuk Csobánkától K-re kb. 2 km-re fekszik a Ziribár-hegy (409 m) DK-i aljában. A jellegzetes víznyelőbarlangba ÉNy-felől mélyre bevágódott, sziklamedres és időszakosan működő bűvópatak torkollik, amely a Ziribár és a Hosszúhegy (497 m) között, magasan fekvő kis medence vizét vezeti le a barlangba. A bűvópataknak a barlang alatt a felszínen is megvan az egyenes folytatása. Világosan látszik, hogy a barlang a pataknál fiatalabb korú és csak később, utólagos beszakadással fejezte le a bűvópatak felső szakaszát. Ezt az utólagos barlangbeszakadást (u.n. batükapturát) bizonyítja az is, hogy a víznyelőbarlang bejárata és bűvópatakja egyaránt a dachsteini mészkövet befedő

hárshegyi homokkötakarón alakult ki, tehát tulajdonképpen fedett karsztjelenség, amely csak a hárshegyi homokkötakaró beszakadásával nyílt fel. A barlang részletes leírásával, méreteivel és nagy reményekkel kecsegtető feltárási lehetőségeivel most nem kívánok foglalkozni, csupán a barlang eredetének a kérdését vizsgálom.

A barlanggal többször is foglalkoztak a szakirodalomban, KOCH ANTAL (1871), BEKEY IMRE GÁBOR (1913 és LÁNG SÁNDOR (1953) különböző korú tanulmányai – bár a részletekben eltérnek egymástól – megegyeznek abban, hogy a barlangot típusos hideg vizes eredetű karsztos barlangnak tartják. A legutóbbi időkig magam is ezt a felfogást képviseltem.

1962. áprilisi kutatóutam alkalmával azonban a barlangban több olyan képződményt találtam, amelyek a barlang hévvizes eredetét látszanak bizonyítani. Így szépen kifejlődött barit kristályokat a barlang falain és a törmelékben, jellegzetes gömbfülkeszerű kioldások, stb.

Ezek után a barlang eredetét a következőképpen képzelem el:

A pleisztocén folyamán a Ziribár DK-i oldalában a hárshegyi homokkötakarón felszíni erózióval patakmeder alakult ki. Ezzel egyidőben – vagy talán már előbb is – a felszín alatt már dachsteini mészkőben, hévvizes barlang oldódott ki a tektonikus hasadékok mentén. Később a barlang mennyezetét alkotó néhány méteres hárshegyi homokkőréteg zsombolyszerűen felszakadt, és a patak bűvópatakává, a hévvizes barlang pedig karsztos víznyelőbarlanggá alakult át. Végül a pleisztocénvégi fiatal tektonikus mozgások – a Ziribár tönkjével együtt – a barlangot és bűvópatakját is kissé kiemelték.

Tehát a Macskalyuk eredetileg rejtett hévvizes barlang volt, mely csak utólag félszakadással – alakult át karsztos víznyelőbarlanggá. A barlang eredetével és feltárási lehetőségeivel későbbi alkalommal még részletesebben kívánok foglalkozni.

KUTATÓCSOPORTJAINK MUNKÁJÁRÓL

JELENTÉS a Veszprémi Barlangkutató Csoport 1961. évben végzett munkájáról.

Csoportunk 1961-ben folytatta a Déli-Bakonyban emelkedő Kab-hegy karsztjának feltárását. Május és június hónapban a Kab-hegy északi oldalában az Úrkút határában lévő Macskalyuk víznyelő 1960 végén megkezdett bontását

folytattuk. Az előző évi ácsolatot megerősítettük, a tavasz folyamán behordott friss törmeléket eltávolítottuk, majd folytattuk a nyelő délkeleti sziklafala mentén hajtott kutatóakna mélyítését. Ugyancsak a Macska lyuk víznyelő mellett ütöttük fel augusztusi kutatótáborunkat is, amikor további nyolc napot szántunk az erősen eltömődött víznyelő bontására. A táborozás végéig mintegy 9 méter mély, majd ezen mélység elérése után keleti irányban 4 méteres vízszintes szakasszal folytatódó kutatóvágatot hajtottunk a főleg finom, iszapolt bazaltmálladékból és korhadó szerves anyagból álló törmelékdugóba. Munkánk nem járt közvetlen eredménnyel, mert a törmeléket áttörni nem sikerült és a jelek szerint még igen hosszú eltömődött szakaszra kell számítanunk. Huzatot még a táró legvégén sem észleltünk, tehát még mindig nem jutottunk túl a tömött, finom szemcséjű légzáró törmelékrétegen. Eddigi eredményeinkből azt a következtetést tudtuk levonni, hogy nyelő kb. 3.5 m széles, legalább 10 m magas, Ny-K irányú hasadék, melynek nyugati vége függőlegesen felszakadt és ez alkotja a nyelő látható, hatalmas kúthoz hasonló felszíni részét, Ez a hasadék K irányban lejt, rövid, néhány méteres szakaszon (a Bertalan Károly által 1935-ben feltárt és leírt kis „terem”-ben) járható, de a törmelék hamar eléri a boltozatot és elzárja a továbbjutást. A törmelék dőléséből arra következtethetünk, hogy a víz a törmelékben K irányban szivárog el, a további bontást ezért célszerűen a Bertalan Károly által feltárt szakasz végén, a sziklaboltozat alatt kell folytatni.

Az őszi hónapokban a Kabhegy csúcsától 200 m távolságban Ny irányban, az E2 jelű erdőgazdasági erdőterület ÉK csücskében lévő dachsteini mészkőben kialakult víznyelő bontásával foglalkoztunk. Tudomásunk szerint az irodalom ezt az aktív, jól fejlett víznyelőt nem ismeri, csoportunk ezért „Baglyas” víznyelőnek nevezte el. A gömbölyű bazalt kövekből álló, igen laza hordalékban, a hatalmas mészkőtömbök mellett 3 m mély aknát mélyítettünk, melynek során több, vízmosta repedést találtunk a mészkőben, amelyek egyikéből – másikkal élénk légáramlást észleltünk. Október végén olyan méretű rést találjunk a mészkövek között, melybe kevés bontással bejuthattunk és mintegy 5 méter hosszan tudtuk követni a törmelékekkel részben elzárt vízutat. A továbbjutást nehezen hozzáférhető hordalékdugó zárja el.

A karszt és barlangkutató elméletének területén foglalkoztunk a hideg vizes mészkőbarlangok képződésének kémiai jellegű problémáival. Ezzel kapcsolatos elméleti eredményeinket a „Karszt és Barlangkutató” c. lapban részben már ismertettük, részben a közeljövőben tesszük közzé.

A Veszprémi Barlangkutató Csoport 1962 évi kutatási terve.

Feltáró kutatásainkat továbbra is a kabhegyi karsztvidékre összpontosítjuk. Bekapcsolódunk a barlangkataszterezési munkákba és megkezdjük a Bakonyban a Győr- Veszprém vasútvonaltól nyugatra eső terület hiányosan, ismert barlangjainak újra bejárását és felmérését. Lehetőségekhez képest laboratóriumi kísérleteket végzünk a mészkő és dolomit szénsavas vízben való oldódásának tanulmányozása céljából, elsősorban a reakciók kinetikájának meghatározására.

Dr. Markó László

- 53 -

A Dorogi Kadic Ottokár Bányász Barlangkutató Csoport eredményei

1.) A Sátorkőpusztai-barlangban.

A téli időszakban folytattuk a mélyszinti nagyteremből a barlang folytatásának kutatását. A baloldali terem oldalfalán lecsurgó víz nyomán a kutatóaknát sikerült 10 m mélységig lemélyíteni. A mélyítéshez összerakható vascsövekből készített háromlábú állványt állítottunk fel. A mélyítés során a törmelékben és agyagkitöltésen átjutottunk és nagy kődarabokhoz értünk, melyek között a mélység felé már hézag mutatkozik.

Közben 1962. február 11-én Benedek Anikó kutatónk a hágcsóval felszerelt bejárati kürtő közelében a belső termet elválasztó fal mentén megsüllyedt. A süllyedés nyomán keskeny járat nyílt meg lefelé, amin átpréselve magát nagyterem álfeneke alatti terembe jutott, mely, mely dőlésének és irányának megfelelően lejt a belső terem irányába. A terem fölött a lejtős mennyezet alakult ki. A terem vöröses barna barlangi törmelékben képződött és egy kürtővel folytatódik a törmelékben a mélység felé. Mintegy 10-12 m mélységben járható a kürtő a leomlott törmelék tovább eltönte, csak kis hézagok láthatóak lefelé a kövek között. A továbbjutáshoz a kürtőből a törmeléket ki kell takarítani. A kürtő a jelenlegi kutatóaknánk felé húzódik ez igazolja, hogy a barlang mélybeli kutatását helyes irányban kezdtük meg.

Reméljük, hogy most már mindkét ponton fokozott ütemű kutatással mielőbb sikerül a barlangjárat régóta keresett folytatásának problémáját megoldani.

2.) A Kis-Strázsahegyi új barlang.

A Kis-Strázsahegyi Dorog felé néző oldalában működő mészkőbányában kőkitermelés során végzett robbantással 1962. március 15-én nagyobb barlangnyílás tárult fel. A kőbánya udvarának talppontja 15 m magasságban a kőfal közepe táján mintegy 4 m széles és magas ovális alakú barlangszáj nyílik,

mely a hegy belseje felé hasadékszerűen folytatódik főleg lefelé. A hasadékbarlang általában 1 m széles és mintegy 20 m mélységig járható be. A bejárat felett a hegy teteje felé a hasadék nagyobb gömbfülkévé szélesedik és kb. 2 m-re közelíti meg a külszint. Ide még nem sikerült feljutni.

A hasadék ÉNy–DK-i irányú és kb. 80° dőlésű, tehát majdnem függőleges. A bejárat magasságában a hasadék két oldalán eléggé oldott kalcit kristályos kéreg borítja a falakat. szép oszlopos és sugarad- pikkelyes formákat mutatva. A színe hófehértől – fekete mangános bevonatokkal – barna – vörös vasas kéregzéssel – szürkéig – üvegszerűen csillogó kristályos formáig változik.

A hasadékon át nagy mennyiségű kő zúdult be az üregbe, mely 20 m mélységben eltömte a járatot így a mélység felé a továbbjutást elzárta. A jelenlegi fenéken, mely a hegy belseje felé kb. 25 m-ig lejtősödik, a hasadék 2-3 m-ig kiszélesedik, de csak mintegy 30 m hosszúságban járható, mert a két végén összeszűkül. A legmélyebb ponton jobbról vékony nyílást sikerült bontani, melyen át további 2 m-t lehet lejutni ott azonban a befolyt robbantott kötörmelék zárja el a további utat.

Itt igen szép, kb. 0.5 m széles leszakadt kalcitkristályos kéreg található, melyen gipsz kéreg bevonat csillog hófehéren. A gipszkéreg a fenéken az aragonit között kisebb bevonatokkal több helyen is látható. A hasadék teljes hosszúságában és a fenéktől mintegy 10 m magasságig mindkét oldalán teljesen be van vonva csipkeszerű ágas-bogas borsókás aragonittal, melynek vastagsága 10–30 cm között váltakozik. A hasadék két oldalán nagy tömegben és formagazdagságban gyönyörködteti a szemlélőt a hófehér és sárgás aragonit kristálybevonat. Ilyen gazdag és szép aragonitos barlang véleményünk szerint, kevés van országunkban. Helyenként az ágas-bogas törékeny aragonit kristálykölteményeket apró sugaras kristály pamacsok díszítik, mint sűrű díszes tüskék.

Megemlítjük, hogy a barlang megnyílásáról Koltász István geológusmérnök kutatóunktól kaptunk értesítést, aki e kőbányának az üzemvezetője. A barlangba elsőként Benedek Attila ifjú kutatónk egy szál kötélén ereszkedett le és visszamászva beszámolt a barlanghasadék szép képződményeiről.

A kőbánya üzem szerencsére a barlang irányában már nem folytatja a termelést, így a barlangot, mint hazánk természeti szépségének újabb gyöngyszemét sikerrel tudjuk megóvni és megtartani.

Benedek Endre

A MHT. borsodi csoportjának Karszt- és Barlangkutató Szakosztálya jelenti:

A miskolci barlangkutatóknak június 10-én sikerült bejutni a Bükk-hegység egyik nagy barlangrendszerébe. Ezzel a feltárással megdőlt az a nézet, mely szerint a Bükkben nem létezik nagy barlang.

A barlangrendszert a létrási farakadói Szepessy-zsombolyon keresztül – közel 10 évi fáradságos, rendkívül nehéz munkával – kb. 145 m mélységben érték el. A főág eddig feltárt része 1 km körüli, K-Ny-i irányú, mérete kb. a Béke-barlang méretével egyezik. A lejutás több szűkületen, függőleges szakaszon keresztül igen nehéz. A főág rendkívül gazdag cseppkőképződményekben.

A feltárásban, illetve első bejárásban Molnár Gyula, Bödör István, Kutas Tamás, Várszegi Sándor, Lukácsik József, Zsellér György, Köves László és Bán István vették ki részüket, átlagon felüli teljesítményükkel méltán kiérdemelték barlangkutató társaik elismerését.

Juhász András – Borbély Sándor

A Budapesti Lokomotív Barlangkutató Csoport jelenti:

Folytatjuk kutató munkánkat a Macska-barlangban. Május hó 9-10-11-én 7 fővel dolgoztunk. A kutatás során a Kerek-teremben a vízfolyást követve 12 métert haladtunk előre agyagos-köves törmelékben. A Létrás-kürtő tetején kisebb termet tártunk fel. A tovább kutatás mellett a barlang felmérését is elvégezzük.

A Vörös Meteor barlangkutatók nyári terveiből

A Vörös Meteor Barlangkutató Csoport ez év nyarán is Bódvaszilas határában üti fel expedíciójának központi táborát. Folytatni fogjuk az elmúlt évben felfedezett Meteor-barlang további feltárását. Kiépítjük a barlang bejáratát és megkezdjük a munkát az eddig feltárt szakasz járhatóvá tételére. Felmérjük a barlang megismert járatait és különféle tudományos megfigyeléseket és adatgyűjtést végzünk. Megfestjük a barlang patakjának vizét és, ha az időjárási viszonyok lehetővé teszi, több felszíni víznyelőt is, a hidrográfiai összefüggések tisztázása végett.

Terveinkben a Vecsem-forrás bontásának folytatása és több víznyelő megbontása is szerepel. Zsombolykutatóink újabb alsóhegyi zsombolyok feltárására és bejárására készülnek. Tervbe vettük a Meteor-barlanghoz legközelebb eső, úgynevezett Szőlősfekertei-forrás kiépítését is, melyet "Barlangkutató-forrás"-nak fogunk elnevezni.

TÁRSULATI ÉLET

A Társulat vezetősége május 31-én ülést tartott, melyen megvitatta az ügyvezetés kérdését, a nyári kutató táborok támogatására szánt összeg elosztását és a dorogi barlangnap programját. Mindhárom kérdésben egyhangú határozattal fogadta el a vezetőség a választmány elé terjesztendő javaslatot.

A választmány ugyanaznap este ült össze. Dr. Bogsch László elnök javaslatára a választmány úgy határozott, hogy a kiküldött bizottság által kidolgozott új alapszabály tervezetét a vezetőség vitassa meg, majd a vezetőség által elfogadott fogalmazásában közölje le a Tájékoztató a tervezetet, hogy az egész tagság hozzászólhasson és a nyári kutatási idény után összeülő választmány a tervezetet tagságtól beérkezett észrevételekkel együtt vitathassa meg.

Elnök őszinte sajnálkozással jelentette be a választmánynak, hogy Barátosi József társelnökünk – hivatásszerű munkájának jelentős megnövekedése miatt – Társulatunk ügyvezetői tisztéről, a Tájékoztató szerkesztőbizottságának elnöki tisztéről, valamint az Oktatási és Propaganda Bizottság vezetéséről lemondott. Méltatta Barátosi Józsefnek a Társulat újjászervezésében és vezetésében végzett kiemelkedő munkáját. Javaslatára a választmány egyhangúlag jegyzőkönyvi köszönetet és elismerést szavazott meg a lelépő Barátosi József ügyvezető társelnöknek eredményes munkásságáért.

A vezetőség javaslatára a választmány egyhangúlag úgy határozott, hogy a Társulat ügyvezetésével az elnök mellett Dr. Dénes György titkárt bízta meg. Ugyancsak Dr. Dénes Györgyöt választotta meg a választmány egyhangúlag a Tájékoztató szerkesztőbizottságának elnöki tisztére is.

A választmány egyben felkérte Barátosi József társelnököt, hogy az oktatási és Propaganda Bizottság elnöki tisztének ellátását – felgyülemlett más irányú elfoglaltságai ellenére – vállalja továbbra is.

Szilvássy Gyula gazdasági titkár előterjesztette a nyári kutatótáborok anyagi támogatására vonatkozó javaslatát, melyet a választmányt egyhangúlag elfogadott.

A választmány ezután határozatot hozott a június hó 24-én Dorogon megrendezendő ez évi barlangnap programjáról.

Dr. Dénes György titkár előterjesztése alapján a választmány jóváhagyta 135 új tag felvételét és 34 tagdíját nem fizető tag törlését. A Társulat létszáma ezzel 929 fő.

A választmány meghallgatta a kiadványok szerkesztőinek referátumát és megvitatta lapjaink helyzetét és problémáit.

A vezetőség előterjesztésére a választmány két új barlangkutató csoport alakulását vette jóváhagyólag tudomásul és őket a Társulat kutató csoportjainak ismerte el. Az egyik csoport Vegyipari Dolgozók Természetbarát Egyesülete Székesfehérvári Könnyűfémmű Osztályának keretén belül alakult Zentai Ferenc vezetésével. Egyelőre önálló munkahelyet nem létesítenek, régebbi csoportok munkájába kapcsolódnak bele. A másik kutatócsoport a Vörös Meteor támogatásával Bódvaszilas községben szerveződött Deres Sándor vezetésével. Munkaterülete az Alsóhegy. A csoport patronálásával a választmány Dr. Dénes György titkárt bízta meg.

A Karsztmorfológiai Szakbizottság május 25-én szakülést tartott. Az előadóülés programján Dr. Leél-Össy Sándor kandidátus előadása szerepelt: Beszámoló a váci Naszály víznyelőbarlangjának újrafeltárásáról. Az előadóülésen tagjaink igen nagy számban vettek részt. Az előadás után számos hozzászólás hangzott el és élénk vita alakult ki, amelyben főleg Gánti Tibor és Vermes János kartársak vettek részt igen aktívan.

1962. június 8-án újabb előadó ülést rendezett Társulatunk. Ennek keretében Csomor Mihály és Zalavári Lajos tartottak előadást: Barlangklíma vizsgálatok a Baradlában címmel. A nagy érdeklődéssel kísért előadást számos hozzászólás követte.

Ezzel Társulatunk be is fejezte 1962. első félévi tudományos, előadás-sorozatát. Legközelebbi szakülésünket előreláthatólag 1962 szeptemberében rendezzük.

Dr. Leél-Össy Sándor

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottság rendezésében június hó 12-én Venkovits István tartott előadást: Két bakonyhegységi szénbánya nagy hozamú vízbetörésének karszthidrológiai elemzése címmel. A nagy adatanyaggal alátámasztott, számos térképpel és grafikonnal szemléltetett, szellemes új gondolatokat felvető, magas szakmai színvonalú előadás élénk érdeklődést váltott ki a megjelent szakemberekből. A szakülés úgy határozott, hogy javasolja

az Évkönyv szerkesztőbizottságának, hogy Venkovits István kitűnő értekezését következő kötetében közölje le.

D. Gy.

AZ IDEI BARLANGNAP

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat ez évben június hó 24-én Dorogon rendezi meg a hagyományos „Barlangnapot” a karszt- és barlangkutatók országos találkozóját.

A találkozón a Magyar Természetbarát Szövetség Barlangbizottságával egyetértésben a természetbarát barlangjárók részt vesznek.

A találkozó programja:

6,47-kor indulás Budapest Nyugati Pályaudvarról Dorogra.

8,24-kor fogadás a dorogi vasútállomáson, indulás a „József Attila” Művelődési Házba. 8,30-9-ig a dorogi barlangkutató csoport kiállításának megtekintése.

9-11,30-ig a kutatócsoportok ankétja

A kutató csoportok rövid (8–10') beszámolója.

Venkovits István társelnök előadása (40').

A dorogi csoport beszámolója és tájékoztatója a délutáni túrákhoz (20').

11.30-12-ig közös ebéd.

12-19-ig barlangtúrák az alábbiak szerint:

I. Sátorkőpusztai- és Strázsa-barlangi munkálatokhoz, gyalogtúra. II. Kis-Strázsahegyi új barlanghoz gyalogtúra.

III. Tokod-Altárói bányabeli barlangokhoz autóbusszal.

IV. a XVII. aknai vízbetörések megtekintéséhez, az érdeklődő karszthidrológusok részére, autóbusszal.

V. Klastrompusztára, az Esztergom-i „Ifjú Gárda” barlang kutató csoport kutató táborába, a pilisnyergi víznyelő bontás megtekintéséhez, autóbusszal.

20 órakor visszaindulás Dorogról Budapestre

21,43-kor érkezés Budapest Nyugati Pályaudvarra.

- 57 -

SZEMLE

KÖNYVISMERTETÉS

Koenigswald, G.H.R. von: Találkozás az őseemberrel. Budapest: Gondolat 1961. p. 215.

Népszerű könyv a Távol-Keleten a harmincas években megindult ősemberkutatásról. Népszerűen megírt munka, de különös érdekességet az ad neki, hogy szerzője az utrechti egyetem őslénytan tanára és az ősemberkutatásnak nemcsak kiváló szakértője, hanem tevékeny részese is. Amit könyvében olvasunk, mind személyes élmény személyes tapasztalat. Jávai kutatásai és azok rendkívüli eredményei mind az ősemberkutatás jelentős állomásai. Böngészés a távol-keleti kínai patikákban. Pár hatalmas majomfog és új név vonul be a tudományba *Gigantopithecus blacki*. Davidson Black-ról a pekingi ember felfedezőjéről elnevezett óriás ősmajom. Aztán a Solo-folyócska melletti terrasz ásatásának eredménye: a *Homo soloensis*: A neandertali típusú jávai ősember, az egykori koponyavadász trófeáinak 11 koponya maradványa. Majd az idősebb rétegekről kikerült *Homo modjokertensis* maradványok, melyek a Dubois féle *Pithecanthropus*nál is kezdetlegesebbek és a pekingi emberrel mutatnak fel minden tekintetben messzemenő egyezést. A *Meganthropus palaeojavanicus* a jávai óriás ősember. Ennek csak egy állkapocstörödéke kerül elő. Tíz év múlva azonban már egy másik lelet igazolja, hogy itt nem egy egyedi eltérésről van szó, hanem méreteinél fogva a gorilla nagyságát is meghaladó ősemberről. Végül még egy alsó állkapocstörödék, amit először valami elütő orángutának tartanak. Csak mikor jobban preparálják bizonyul be emberi volta. Ez a *Megaphoropustól* eltérő ősemberi alak, a *Pithecanthropu dubius*. De Koenigswald könyvéből nemcsak saját kutatásainak eredményeivel, hanem a másik sajátos keleti ősemberrel, a *Sinanthropus pekinensis*-szel is megismerkedünk. Ez a 45 egyed gyér maradványaiból Black és Weidenreich professzor által megformált pekingi ember, mely sajnos a tudomány szempontjából oly tragikus véget ért. A háború kitörésekor, Amerikába való mentésük közben e leleteknek teljesen nyomuk veszett. Jávai kutatásai után Afrika következik és itt felkeresi a szerző a harmadkori emberszabású majmok lelőhelyeit. Megismerjük a Prokonzult, azt az emberszabású ősmajmot, mely az átmenetet képezte az alacsonyabbrendű és az emberszabású majmok között. Ezután a dél-afrikai Swartkrans, az *Australopithecus*ok, a dél-afrikai félemberek hazája következik. Ezek a Broom által *Paranthropus*oknak, *Plesianthropus*oknak keresztelt átmeneti alakok, fa fogazatuk révén morfológiailag közel is állnak az emberhez de még is csak majomszerűségben rekedtek. De találtak Swartkransban néhány olyan álkapocs maradványt, amik nem olyan durvák és majomszerűek és ezeket a *Telanthropus*okat, egyesek az *Australopithecus*ok és az ember közötti átmenet alakjainak, mások pedig már kezdetleges embereknek, az *Australopithecus*ok kortársainak tartják. Mindenesetre az emberré válás idejének és származásunk, fejlődésünk pontos megismeréséhez még sok hasonló kutatás és nagyon sok lelet szükséges. Amit azonban eddig felderített a tudomány, azt Koenigswaldnak ebből a könyvéből megismerjük. A könyv, melynek szakmai ellenőrzését és a magyarázó szótár összeállítását Dr. Malán Mihály végezte, méltán sorakozik a Gondolat kiadó többi komoly és értékes kiadványaihoz.

KÜLFÖLDI HÍREK – LAPSZEMLE

Az ADAC müncheni Turista- és Idegenforgalmi Osztálya az európai barlangokról ismertetőt adott ki. A barlangok adatait és megközelítési lehetőségeit tartalmazó ismertetéséből csak a lengyel, román és magyar barlangok hiányoznak. A füzet, a német könyvismertető szerint is csak ezen hiányosságok pótlásával válik teljesen használhatóvá. (Mitteilungen 1962. 1.)

Az alacsony Pireneusokban levő Quebe de Cotche vízrendszerét a franciák a múlt évben megfestették. Az 1800 m magasságban végrehajtott festés két helyen jelentkezett. Az egyik irányban 1300 m távolságra, mintegy 250 m esés után a Debatch forrásnál, a másik irányban pedig 2800 m-re 600 m szintkülönbséggel a Ley kaszkád forrásaiban bukkant felszínre. A festéshez 15 kg fluoresceint használtak. (Spelunca 1961. 4.)

A Németországban levő Estergebirge Hoche Fricken barlangját 1956-ban müncheni barlangkutatók mintegy 280 m-ig tárták fel. A továbbjutást tulajdonképpen egy szifont alkotó tó zárta el. Tavaly augusztusban két garmisch-partenkircheni barlangkutatónk érdekes megoldással egy 30 méteres tömlő segítségével sikerült a szifon vizét a barlang alacsonyabb szintjére levezetni. Három napi munka után sikerült a kulcsszifon vizét annyira süllyeszteni, hogy megnyílt a barlang további folytatása és így újabb 406 m hosszú szakaszt fedeztek fel. A lesüllyesztett kulcsszifon normális időjárást viszonyok mellett mintegy három hét alatt telik meg újra. A barlang jelenlegi végét szintén, egy szifont alkotó tó zárja le. Ezzel az akadállyal még nem tudtak megküzdeni. (Mitteilungen 1962. 1.)

Felfedezték az ausztriai Hochschwab csoportban levő Frauenmauerhöhle és a Langsteintropfsteinhöhle közti összefüggést. Eisenerzi barlangkutatók Sepp Ilmeier vezetésével 1961-ben egy 750 m hosszú járat kibontásával a Frauenmauerhöhle Labyrinthából bejutottak a Langsteintropfsteinhöhle Walpurgisdomjába. Az összekötő járatot H. Resch már fel is mérte. Így a két barlang összhossza, beleértve a Langsteinschactathoz, az Eisschacton és a Frauenmauerhöhléhez vezető összekötő járatokat is 10,5 km, tehát Ausztria egyik leghosszabb barlangja lett. Ezenkívül azonban, mivel a Langsteinschacht 1604 m magasságban nyílik, a Langsteintropfsteinhöhle legmélyebb pontja pedig 1060 m magasságban van, az 544 m-es szintkülönbségével a világ legmélyebb barlangjainak sorrendjében az Atlasz hegységben levő marokkói

Gouffre de Toghobeit-tel holtversenyben a 8-9. helyet foglalja el. (Die Höhle 1962. 1.)

id. Schönviszky László

Természetes vízgőz feltárás a beremendi kőbányában.

Dr. Pávai-Vajna Ferenc kandidátus, Ny. főgeológus, Társulatunk Tanácsadó Testületének tagja írja május 23-án kelt levelében:

A múlt év decemberében egy környékbeli társadalmi munka keretében, futólag a beremendi kőbányában is megfordultam, s ott a melegvíz-akna melletti magas kőszikla tetején egy tektonikus pikkelyvonal menten természetes vízgőz feltárást figyelhettem meg az akkor hideg időben. Az 1928. évbéli toszkánai Larderello környéki megfigyeléseim után számomra nem volt újság, de itthon meglepett viszonylag kisméretű aránya ellenére is, mert részemről hazánkban ilyen még szemmel láthatólag nem figyeltem meg, csak a kimondott hőforrások felszínén. Nagyon örülnék, hogyha valakinek még volna hazánk területén hasonló megfigyelése és az nekem és a közismeretnek, tudomására juthatna.

- 59 -

Új adat az aggteleki Baradla-barlang első térképezéséről.

Mindezideig úgy tudtuk, hogy az aggteleki Baradla-cseppkőbarlang első tudományos kutatója és térképezője Raisz Keresztély Gömör vármegye hites geometrája volt. Térképét 1801-ben készítette, 1802-ben metszette rézbe, és az Bredetzky Sámuel könyvében 1807-ben jelent meg. A barlangot Raisz a Vaskapuig, ismerte, és térképe is addig terjed, de megjelölte a Domica-barlang bejáratát is.

Raisz hivatali utódja, Vass Imre, éveken át járta a barlangot, mígnem 1825. június 1-jén, igen alacsony vízállás mellett sikerült a Vaskapun túljutnia, és így megismerte az eddig ismert barlangrésznek egészen az Óriás-terméig terjedő folytatását is. 1831-ben megjelent könyvéhez csatolt térképe már ezt a részt is tartalmazza.

Nemrég Nemes Klára, az Orsz. Széchenyi Könyvtár Térképtárának vezetője felhívta a figyelmem gyűjteményüknek egy kéziratos térképére;- amiért neki e helyütt is hálás köszönetemet fejezem ki. Ezt a térképet 1794. április 28-án Sartory József az egrai püspökség mérnöké készítette a Baradláról, Farkas János és Czékus ügyész társaságában. A térkép (jelzete: OSzK Ta 105) a barlangot a

Vaskapuig, illetőleg azon túlmenően, a jósvafői ágba vezető szorostól jobbra levő nagyobb üregig ábrázolja.

Ezek szerint kétségtelen hogy a barlang első térképezője Sartory József volt. Részletes ismertetést legközelebb a „Karszt- és Barlangkutató”-ban adunk róla.

dr. Bendeffy László

TÍZ JÓTANÁCS BARLANGÁSZOKNAK

- 1.) Barlangba sohase menj egyedül!
- 2.) Ha barlangba készülsz közöld szándékoalat barátaiddal, hozzátartozóiddal!
- 3.) Barlangban a karbidlámpán kívül mindig legyen gyertyád és vízmentes dobozba zárt gyufád is!
- 4.) Ha a karbidlámpát tisztítani, újratölteni kell, akkor csak egy-két perc eltelte után közelíts gyertyával a szétszedett lámpához!
- 5.) Ha ismeretlen barlangszakaszban jársz, tekints gyakran vissza, hogy a járatot ellenkező irányból is megismerjed!
- 6.) Ha sziklatömbre lépsz, légy figyelemmel arra., milyen következménnyel járhat a tömb esetleges megmozdulása!
- 7.) Függőleges barlangok, zombolyok bejárásánál mindig védje fejedet bányászsapka vagy acélsisak!
- 8.) Kötélhágcsón csakis kötélbiztosítással, biztosítóövvel szabad mászni!
- 9.) A sok kötélcsomózási mód közül legalább egyet tanulj meg, de úgy, hogy bekötött szemmel is tudjad!
- 10.) Baj esetén ne kapkodj, ne veszítsd el önuralmadat. Higgadt magatartással társaidat is megnyugtatod és hozzájárulsz nagyobb szerencsétlenség elkerüléséhez.